

HISTÒRIA D'UN PAISATGE

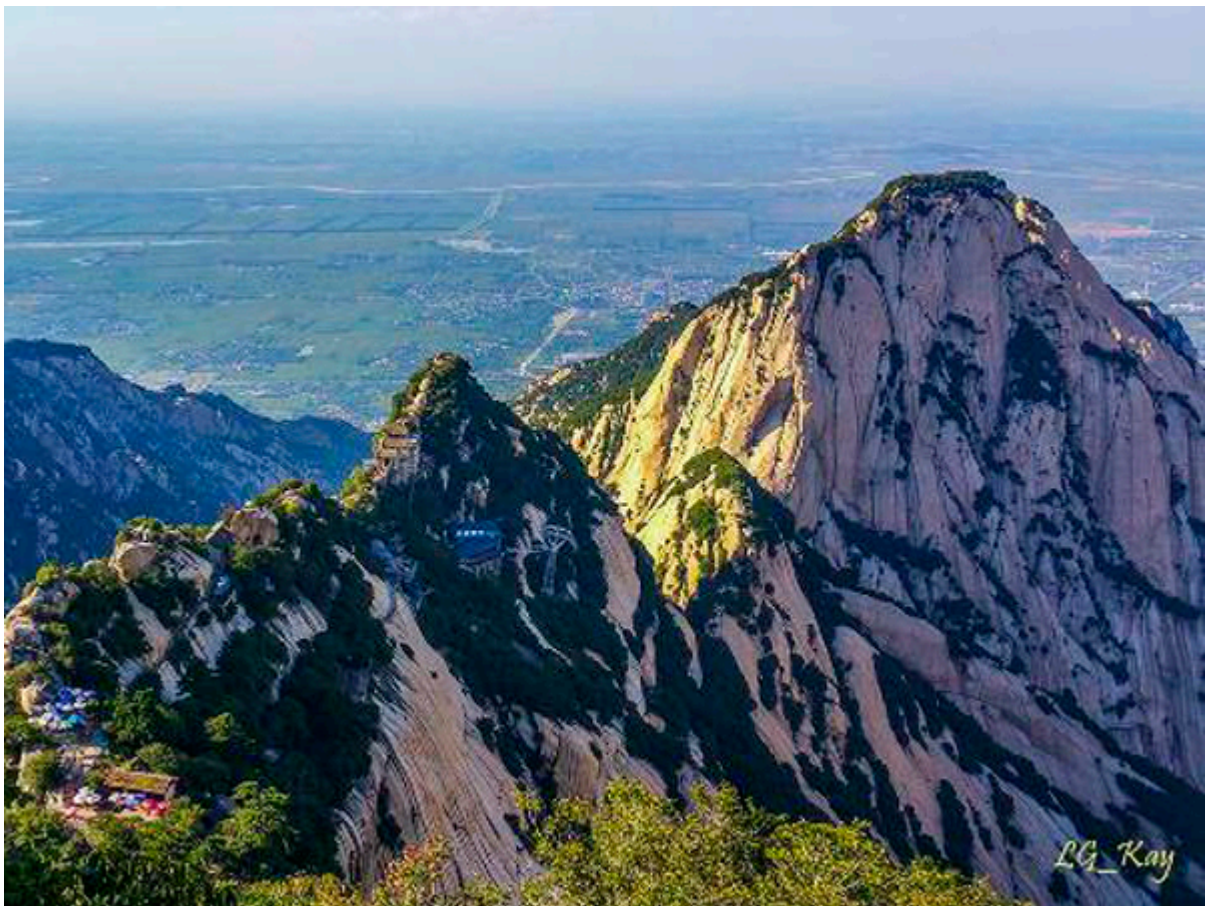
El massís de Montserrat té una morfologia singular, única. D'uns 10 km. de llargada per 5 d'amplada, amb un perímetre de 25 km. i una altura màxima de 1.235 m. - s'aixeca quasi bé a plom sobre les terres baixes. Té una disposició ESE-NNO de planta oblonga i poligonal. Les agulles estan disposades en direcció Est-Oest i moltes tenen una lleugera inclinació. El contrast d'aquestes alçades és un tret característic d'aquesta muntanya. Per la seva situació i context, Montserrat és una muntanya isolada i ben visible des d'una gran extensió de les terres catalanes.

Molts autors destaquen la seva bellesa natural, formada per una vegetació abundant, malgrat la manca d'aigua, enmig de la grandiositat i originalitat de les agulles i roques. La bellesa natural de Montserrat ha estat un sentiment permanentment present en moltes de les descripcions de la muntanya. En el text Montserrat muntanya de Catalunya s'explica com ha anat evolucionant la comprensió de la muntanya de Montserrat com a paisatge al llarg dels anys.

Al món hi ha diversos massissos muntanyosos que comparteixen la singularitat geològica, el tenir un aspecte paisatgístic similar i també una connotació cultural i religiosa similar, adaptada això sí a contextos diferents. A Xina, hi ha la muntanya Hua Shan, prop de la ciutat de Xi'an. És una de les cinc muntanyes sagrades del taoisme. Està plena de camins i corriols que permeten accedir als diferents temples i ermites. Alguns d'aquests camins són considerats com alguns dels més perillosos del món. A diferència del cas de Montserrat, massís format per conglomerats, el massís de Hua Shan és calcari.

Hua Shan, muntanya sagrada del taoisme a Xina

Hua Shan, muntanya sagrada del taoisme a Xina

Un altre indret amb una morfologia singular similar al massís montserratí és l'anomenat "bosc de roques" de Meteora, al centre de Grècia, a la regió de Tessàlia, és una espectacular formació de conglomerats terciaris. Les cingleres de Meteora, sense ser massa altes, s'eleva en esveltes agulles similars a les montserratinas. Sis petits monestirs bizantins coronen algunes d'aquestes agulles. Segons les antigues tradicions, aquestes agulles són roques que el cel va enviar a la terra perquè els ascetes tinguessin un lloc on retirar-se per a la pregària. (Les autories de les imatges són de Exwhysee, Daniel Tellman, Danimir i Marc Dozier respectivament)

Bosc de roques de Meteora (foto de Marc Dozier)

Bosc de les roques, Meteora. Fotografia de Exwhysee

Bosc de les roques, Meteora. Fotografia de Daniel Tellman

Bosc de les roques, Meteora. Fotografia de Danimir

La distància dóna una perspectiva interessant a la mirada del paisatge. El perfil montserratí ha estat captivador de moltes mirades que l'han dibuixat o fotografiat procurant retallar les agulles montserratines sobre el cel.

El promotor de la Colònia Puig i l'Hotel Restaurant del mateix nom, J. Esplugas Puig (J.E. Puig) fou un conegut fotògraf barceloní del finals del segle XIX i inicis del XX. Aquesta fotografia de Montserrat és de 1892. Fou feta des de l'estació de tren Monistrol-Nord l'actual estació de Renfe de Castellbell i el Vilar. L'altra fotografia està fet 127 anys després des del mateix indret

Fotografia de J.E.Puig, 1892 feta des de l'estació de Monistrol-Nord, Castellbell i el Vilar

Fotografia de Montserrat feta des de l'estació de Renfe de Castellbell i el Vilar, des del mateix indret on J.E.Esplugas fue una fotografia el 1892

En l'article [Montserrat, una realitat contemplada i intepretada](#) es descriuen els diferents moments en la quals la realitat geogràfica ha estat interpretada per la mirada observadora. Tota realitat és sempre interpretada pel seu observador per tal de ser comunicada. El text transmet un sentit de la realitat evocadora de sentiments i sensacions. La mirada interpreta aquesta realitat i suscita pensaments i reflexions. Al final, la realitat es converteix en un discurs articulat. Aquest, alguns cops s'explica en forma de llegendes o relats fantàstics; en altres moments es converteix en una definició tancada que li resta expressivitat. Montserrat, com diu Francesc Roma i Casanovas, en la seva tesi doctoral *La construcció medial de la muntanya a Catalunya*, perdura al llarg del temps perquè descansa sobre diversos discursos. Qualsevol mirada a la realitat, a més de definir

un discurs, contribueix també a la seva transformació i, al mateix temps, serveix per construir-ne un de nou a partir d'aquesta realitat observada. La tesi doctoral de Francesc Roma ajuda a entendre l'evolució de la comprensió del paisatge montserratí. En un primer moment la muntanya de Montserrat, abans de ser considerada un valor paisatgístic i un símbol nacional primer fou una realitat inexistente a la mirada de l'observador i quan despertà algun interès transmeté por. Hauran de passar molts anys per tal que la muntanya de Montserrat fos considerada un paisatge.

Primer es mirà la muntanya de Montserrat sense veure-hi res. El següent pas és intentar representar allò que es mira. En l'època del Renaixement es descobreix el valor positiu de la muntanya. La Il·lustració incorporà una nova mirada sobre les muntanyes. L'increment del coneixement científic i la progressiva secularització del pensament despertà un nou interès per les muntanyes que contrastava amb l'antiga visió medieval. Malgrat que la muntanya era cada cop més coneguda, seguia produint respectes i por. Aquest temor a endinsar-se a les muntanyes fou la raó per la qual no fossin encara descobertes com a paisatge. Dins d'aquesta panorama, Montserrat en fou una excepció. Aquest muntanya fou l'únic indret muntanyenc de Catalunya en el qual els seus observadors començaren a identificar alguns elements que s'integrarien més tard en el concepte de paisatge. Un aspecte particular en el coneixement de Montserrat és la seva representació cartogràfica. Les representacions de Catalunya entre el segle XVII i XVIII evidenciaven l'existència d'una muntanya singular en el centre del Principat, era Montserrat. La representació de Montserrat en els gravats també mostra una peculiar evolució. La muntanya de Montserrat, al igual que altres muntanyes, tenia un centre que atreïa i acumulava tot l'interès dels seus observadors i una perifèria que resultava poc atractiva. En el centre de la muntanya de Montserrat hi havia el monestir benedictí de Santa Maria amb el santuari de la Mare de Déu.

La concentració de l'atenció en el monestir de Santa Maria i el seu santuari, i les ermites, els considerats espais sagrats, afavorí que en la representació de la muntanya, fins a inicis del segle XX, no hi hagués cap representació de les agulles. En molts mapes d'aquesta època no es troba cap referència a la toponímia de les agulles. Les referències escrites a les agulles també son minses. Al pas d'ells anys es veu com progressivament es va coneixent millor la muntanya i es comencen a representar cartogràficament les agulles i aquestes han estat

individualitzades i identificades. Són condicions necessàries perquè sorgís la comprensió muntanyenca de Montserrat. Les persones per tal de comunicar les seves percepcions de la realitat empenen una sèrie de descripcions que, en el cas que siguin repetides en el temps, són identificades com a tòpics. Els tòpics no són qüestions banals ja que estan carregats de sentit i són construïts a partir d'un text i d'un discurs que pretenen descriure de la realitat. La muntanya de Montserrat tenia tots elements per ser considerada com a paisatge. Hi havia molts elements que es donen a Montserrat que permetien considerar aquest indret com a bell. Fins i tot, alguns autors feien servir la imatge bíblica del Paradís per explicar el que era Montserrat. Aquesta analogia funcionà prou bé per explicar el que era Montserrat quan encara no es tenia clar el concepte de paisatge. La interacció entre comunitat monàstica, peregrins i medi natural creà una nova realitat, Montserrat com a paisatge, que és diferent de la simple realitat de Montserrat com a muntanya. Aquesta interacció ha produït una nova realitat plena de suggerents propostes que es novament codificada en nous tòpics que definiran el sentit del Montserrat contemporani. Bàsicament, aquest procés de transformació consisteix en la definició de Montserrat com un sistema complex el qual té una important càrrega simbòlica. La mirada ha transformat la realitat natural, com aquesta havia produït la transformació de l'observador.

A l'inici de l'edat contemporània coexistien dues comprensions entorn a la muntanya de Montserrat. Per una banda, existia una corrent de pensament que considerava que Montserrat era un cant a la magnificència de l'obra de Déu i el resultat de la manifestació de la passió de Crist. Al mateix temps, altres veus, aportaven altres mirades i consideracions molt més properes als criteris paisatgistes i a la comprensió científica de la natura. Els dos paradigmes, el religiós i el científic, la immanència i la transcendència, servien per parlar de Montserrat. ¿Eren visions irreconciliables?. Durant la primera meitat del segle XX la muntanya va concentrant progressivament més interès amb una certa pèrdua de rellevància del monestir de Santa Maria. En aquests temps Montserrat guanyà interès pels turistes, però seguia sent venerada pels peregrins. A finals del segle XX, impulsat des del propi monestir de Santa Maria, s'elaborà un discurs que permetia integrar perfectament les dues visions a partir de la síntesi amb la proposta d'entendre Montserrat com un lloc de natura i d'espiritualitat, i de cultura.

Retornar a [Muntanya](#)